

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра історії філософії

**ТИПИ СУЧАСНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ІНТЕРПРЕТАЦІЇ
ЗИГМУНТА БАУМАНА**

**TYPES OF CONTEMPERORY IDENTITY
IN ZIGMUNT BAUMAN'S INTERPRETATION**

Кваліфікаційна робота за спеціальністю 033 "Філософія"
на здобуття освітнього ступеня бакалавра філософії

Студент-виконавець:
Васильчук Поліна Олексіївна

V курс ОС – Бакалавр

Науковий керівник:
Варениця Ольга Петрівна
кандидат філософських наук, доцент

(підпис)

Допущено до захисту:
на засіданні кафедри історії філософії
протокол № ____ від _____ 2022 р.

Зав. кафедри історії філософії,
доктор філософських наук, доцент
Кононенко Тарас Петрович _____

Київ – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. СТОСУНОК "ІДЕНТИЧНОСТІ" ТА "ГЛОБАЛІЗАЦІЇ У ФІЛОСОФІЇ З.БАУМАНА.....	6
1.1. Проблема ідентичності.....	6
1.2. Ідентичність у глобалізованому світі.....	9
РОЗДІЛ 2. ТЕОРІЯ "ТУРИСТІВ" ТА "ПІЛГРИМІВ".....	16
2.1. Типи сучасної ідентичності.....	16
2.2. Про взаємозв'язок волоцюги та туриста.....	24
ВИСНОВКИ.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ.	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Зігмунт Бауман, як соціолог і філософ, у своїй діяльності зосередив увагу на проблемі ідентичності в умовах сучасного світу. Для нього ідентичність є винаходом Модерну, однак проблема ідентичності доби Модерну та Постмодерну – відрізняються. Проблема ідентичності епохи Модерну зводиться до того, як створити ідентичність та зберегти її стійкість, а в епоху Постмодерну вона полягає у тому, як уникнути фіксації і зберегти свободу вибору. Для З. Баумана в епоху Модерну ключовим моментом для поняття “ідентичність” є творення, а для плинної епохи Постмодерну йому властиве більше повторне використання. Ідентичність є актуальною проблемою сучасності, що реконструюється та визначається заново, перетворюючись на своєрідну гру, театральну виставу, що вільно обирається. У працях, присвячених дослідженню ідентичності, З. Бауман виокремлює п’ять життєвих стратегій, котрі на мою думку, сміливо можна назвати відповіддю на стабільність Модерну та мінливість Постмодерну.

Значне місце у роботах Зігмунта Баумана займає аналіз Модерну та Постмодерну, що сприймаються як самостійні та водночас нерозривно пов’язані між собою культурно-історичні періоди. Філософ вивчав процеси витіснення трудової етики епохи Модерну установкою споживання – центральною для організації суспільства та виробництва на етапі Постмодерну. Постмодерний стан суспільства розглядається ним як утвердження нових, більш продуктивних принципів функціонування соціальної системи загалом, а не якихось виділених областей, наприклад, культури чи мистецтва.

У своїх роботах Зігмунт Бауман, з одного боку, підкреслює об’єктивний, а частково і невідворотний характер сучасного соціального розвитку, пов’язаного з посиленням ролі неконтрольованих людиною сил і тенденцій, з наростанням у суспільстві невпевненості та невизначеності. З іншого боку, це не перешкоджає З.Бауману, оцінюючи перспективи західного світу, послідовно акцентувати увагу на проблемах, що постають перед кожною конкретною людиною, на

відношенні людей до світу та один до одного, на еволюції переваг і цілей особистості.

Ступінь опрацювання. Проблему ідентичності у різних її вимірах – індивідуальному, колективному, регіональному, політичному – розглядали такі дослідники, як Р. Брубакер, В. Гьосле, М. Сасателлі та ін. Теоретичний внесок З.Баумана у розвиток соціології представлений у наукових розвідках Р.Якобсена.

До творчої спадщини З.Баумана звертаються вітчизняні дослідники Г.Черних, А.Пасісніченко та ін. Зокрема, А.Пасісніченко у своїх статтях аналізує теорію ідентичності З.Баумана у контексті аналізу процесів глобалізації/індивідуалізації з позицій концепту Постмодерну та концепту «плинного Модерну». Роботи таких авторів, як П. Біді, Р. Дрегер, Р. Фонсека де Фрейтас Мартінс, Р.Гібсон, С. Хадсон, які прагнули описати логіку паломника і туриста, а також пояснити точку зору британського філософа стосовно ідентичності та глобалізації, дали змогу поглибити розуміння предмета дослідження.

Основою кваліфікаційної роботи стали насамперед праці Зіґмунта Баумана: “Глобалізація. Наслідки для людини та суспільства” (“Globalization: The Human Consequences”), “Від палігрима до туриста або коротка історія ідентичності” (“From Pilgrim to Tourist or a Short History of Identity”) та “Ідентичність у глобалізованому світі” (“Identity in the Globalizing World”) мовою оригіналу.

Об’єктом дослідження є творча спадщина Зіґмунта Баумана.

Предметом дослідження є проблема ідентичності в інтерпретації Зіґмунта Баумана.

Мета дослідження – розглянути типи сучасної ідентичності в добу глобалізації.

Завданнями дослідження відповідно до поставленої мети роботи є:

- визначити проблему ідентичності у філософських і соціологічних працях З.Баумана;

- дослідити взаємозв'язок понять “ідентичність” та “глобалізація” у роботах британського філософа;
- охарактеризувати типи сучасної ідентичності у зв'язку з філософсько-соціологічними здобутками З.Баумана;
- розглянути взаємозв'язок між типами сучасної ідентичності (зокрема, такими як турист і волоцюга) у роботах Зігмунта Баумана,

Методи дослідження. Для розв'язання завдань кваліфікаційної роботи були застосовані такі методи дослідження:

- герменевтичний метод був використаний з метою дослідження предмета кваліфікаційної роботи завдяки інтерпретації й тлумаченню першоджерел;
- метод історико-філософської дескрипції був застосований для опису загальних концепцій та понять.

Сформульовані завдання і загальна логіка дослідження зумовили структуру даної роботи, яка складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаної літератури і джерел.

Розділ 1. Стосунок “ідентичності” та “глобалізації” у філософії З.Баумана

1.1. Проблема ідентичності.

Ідентичність як така є винаходом Модерну. Розхожі твердження на кшталт тих, що Модерн позбавив ідентичність коріння, або що модерн породив необтяжену ідентичність, є плеоназмами.

Бауман стверджує, що про ідентичність згадують тоді, коли немає впевненості у своїй приналежності, тобто, коли людина не може з упевненістю визначити своє місце у різноманітті поведінкових стилів і шаблонів, не знає, як переконати оточення у тому, що це місце вона займає по праву, для того, щоб обидві сторони знали, як поводитися в присутності один одного. У прагненні уникнути цієї неясності вигадали слово “ідентичність”.

Ідентичність виникла у свідомості та практиці Нового часу від початку як індивідуальне завдання. Саме індивіду ставилося шукати порятунку від неясності. Не можна сказати, що індивіду надали власну ініціативу та кмітливість – навпаки, покладання на індивіда відповідальності за самовиховання породило чимало різноманітних наставників, репетиторів, вчителів, консультантів та інструкторів, які стали претендувати на володіння вищим знанням про те, з чого складаються рекомендовані ними ідентичності і як їх можна домогтися і зберегти. Концепції формування ідентичності та культури (тобто ідеї про некомпетентність індивіда, необхідність колективного виховання і важливості вмілих і знаючих вихователів) народилися, та й могли народитися, тільки разом. Відірваність ідентичності означувала собою становлення індивідуальної свободи вибору та залежності індивіда від експертів.

Ідентичність як така є сучасним винаходом – так називають втечу від невизначеності, від сучасної проблеми свободи вибору, що виникає у зв'язку із соціальними змінами, і від незнання напевно, чи людина вписується в

порядок життя речі. Сучасний пошук ідентичності – це відповідь на нездатність людей чітко проектувати, хто вони, на інших.

Ідентичність – це завжди процес, критична проекція у майбутнє – це наполеглива спроба уникнути досвіду недостатньої детермінованості чи вільного плавання, відстороненості, яка є природним станом сучасності.

Ідентичність у сучасності представлена як індивідуальне завдання, але є експерти, які допоможуть нам зрозуміти, яких ідентичностей можна досягти, – такі експерти, як вчителі та консультанти, які, як передбачається, краще знають про завдання конструювання ідентичності.

У світі, де ми живемо, на думку Баумана відстані не мають особливого значення. Природних кордонів більше немає, як немає і очевидних вільних місць. Де б ми не знаходилися в даний момент, ми знаємо, що могли б з таким самим успіхом бути де завгодно, так що у нас все менше причин залишатися в будь-якому конкретному місці.

Ідея стану спокою, нерухомості має сенс лише у світі, що сприймається як нерухомий; там, де стіни міцні, дороги прокладені, а вказівники розставлені так давно, що встигли заржавіти. Так само не можна зберігати нерухомість і в нашому пізньосучасному або постсучасному світі.

Мається на увазі, що на сьогоднішній день людство являє собою суспільство споживання в тому ґрунтовному сенсі, в якому наші пращури були виробничим суспільством. Сучасний загал не дуже зацікавлений у масовій промисловій робочій силі та загальній військовій повинності; натомість він потребує того, щоб всі його учасники були споживачами. Обов'язок відігравати роль споживачів є сьогодні головним способом, що диктує формування суспільства.

Зигмунт Бауман запевняє, що відмінність між тенденціями життя нинішнього суспільства та суспільства, що передувало йому, не настільки суттєва, щоб відбулась тотальна зміна ролей. Нинішній загал на кожному з двох етапів розвитку потребував виробництва товарів для подальшого вжитку, так само як і на обох цих етапах члени загалу систематично

споживали. Відмінність між цими двома стадіями сьогодення полягає тільки в розстановці акцентів та пріоритетів, проте така зміна акцентування полягає у величезній різниці в усіх точках зору життєдіяльності мас, культури та існування окремих індивідів.

Ця різниця настільки фундаментальна, що з абсолютною упевненістю можна зазначити, що ми живемо в суспільстві, яке вирізняється самостійним та своєрідним характером – суспільстві споживачів. На теперішній час часто піднімається питання дилеми, чи мусить людина споживати, щоб жити, чи вона живе, аби споживати. Найкраще буде, якщо той, хто споживає не матиме конкретних уподобань. Ні одна з потреб не має сприйматись як абсолютно задоволена. Звісно, товар, який споживають, має приносити задоволення відразу, без додаткових витрат на оволодіння певних умінь чи підготовки, однак задоволення мусить закінчитись одразу, щойно час, необхідний на споживання товару, дійде кінця. Мистецтво споживання пов'язане в першу чергу з забуванням, а не з запам'ятовуванням.

Так само важливим невгамовність, палке бажання руху, зміни місць, вражень: нерухоме сидіння дорівнює смерті... Так ми можемо дійти висновку, що споживання є аналогом психічного розладу, тобто депресії. У суспільстві, що споживає, споживач постійно рухається. Він шукає, але не знаходить, точніше “поки що” не знаходить. Така поведінка трактується не як розлад, а як обіцянка блаженства або навіть саме блаженство.

Споживачі – це насамперед збирачі емоцій, вражень; отримані речі, сприймаються ними, радше, як наслідок.

Бауман вважає, що для посилення здатності споживати, споживачам не потрібен перепочинок. Вони мають безперервно стежити і бути у стані готовності. Їх треба постійно спокушати, тим самим безкінечно тримаючи в стані надмірного збудження, підозрілості й незадоволення.

Однак життя самих споживачів полягає у постійній гонитві за новими ласими шматочками, спокусами тощо. Здобуваючи одну приманку, вони

направляються до іншої, але щоразу ця приманка нова, вона відрізняється від попередньої і виглядає більш привабливою.

Людина, котра споживає перебуває в постійному русі і приречена на нескінченний рух.

Показник, згідно з яким споживачі поділяються на верхи та низи, полягає у ступені можливості швидко змінювати й вільно обирати своє бажане розташування. Різниця між цими двома прошарками суспільства споживачів у тому, що перші можуть залишити далеко позаду других і не інакше. Представники верхнього прошарку отримують задоволення від можливості подорожувати куди захочуть й від того, що в них є вибір кінцевого пункту в залежності від того, чим там можна задовольнитися. Тим часом як представники нижчих прошарків вимушені бути в постійному русі, бо їх просто викинули з місця, де вони жили.

1.2. Ідентичність у глобалізованому світі.

Питання глобалізації З. Бауман підіймає в чималій кількості своїх робіт. На думку філософа, глобалізація не стільки формує єдиний світ, скільки посилює його фрагментарність, а також є продуктом індивідуалізованого соціуму. Зростання зацікавленості в обговоренні проблеми ідентичності говорить значно більше про теперішній стан суспільства, аніж будь-які результати його обмірковування.

Розуміння того, що природа речей змінна, призводить до неоднозначних наслідків. Попри те, що непередбачуваність породжує занепокоєння і страх, що змушує людину бути пильною завжди, вона також є збудником рішучості, адже є можливість зробити речі кращими, а не погоджуватись з тим, що маєш.

Навіть людська природа, що раніше розглядалась як результат божественного творіння, більше не вважалась такою. Кожна сфера життя, кожна його сторона перестала сприйматись як даність і стала завданням, вирішення якого є обов'язковим і невідкладним для людини.

Доля змінилась на покликання, а природа людини на ідентичність, яка потребує уваги і постійної підтримки у відповідній формі. Щось може бути змінено, але для того, щоб стати кращим, досконалішим і надійнішим, більш підходящим для забезпечення людського щастя, ніж першорядний варіант. Такі зміни повинні були бути попередньою стадією перетворення світу на більш сприятливий для життя людей. Наступною ж стадією мало стати проектування нових, більш досконалих і надійних, умов для людського існування. Колишній порядок підлягав демонтажу, щоб буде відбудованим цілеспрямовано і відповідати нормам розуму та логіки.

Ідея людського самоствердження та самоформування несла у собі не лише зародки демократії, але й тоталітаризм. Рухлива реальність та свобода вибору, на думку британського філософа, обов'язково мала дати людству суперечливість, котра означала наявність поряд із правами людини тоталітарних рис.

Те, що ідентичність перестала бути особистою справою і тепер є продуктом суспільства стало звичайною істиною. Однак форма нашої соціальності, як і форма суспільства, залежить від того, як ставиться і вирішується завдання індивідуалізації. Її сенс полягає в тому, що соціальна роль, в якій була народжена людина, зникає, людина звільняється від неї, що призводить до зміни, яка розглядається як основна риса епохи модерніті.

Мета індивідуалізації полягає в тому, щоб перетворити ідентичність людини на завдання, а людину наділити відповідальністю за вирішення цього завдання та його наслідки. Межа життя в епоху модерніті знаходиться в тому, щоб людина стала тим, ким вона є. Модерніті замінює визначеність соціального становища примусовим та обов'язковим самовизначенням.

Завдання «самовизначення», яке постало перед людьми на початку ери модерніті, звелось до відповідей на виклик життя, що відповідає прийнятним стандартам (як би не відстати від сусідів): до активного пристосування соціальних типів і моделей поведінки, що сформувались, вподобанню,

наслідуванню зразків, підвищення культурного рівня, спроб не вибитися з ряду та не відійти від норми. Стани змінилися на класи.

Якщо станова приналежність була передбачена, то класова формувалася значною мірою внаслідок власних зусиль; до класу, на відміну від стану, треба було приєднатися, і членство у ньому доводилося постійно підтверджувати, відновлювати і доводити своїми повсякденними справами. Тобто, індивідам, позбавленим свого місця, вселялася необхідність використання нових можливостей та права на самовизначення в ході пошуків місця у новій реальності. Що стосується цих місць, то їх не бракувало, і вони давно чекали на своїх мешканців. Хоча класова приналежність, радше, формувалася і могла обговорюватися, а не успадковувалась і не визначалася від народження, як це було зі станами, поступово ставала такою ж міцною, неминучою і не піддавалась індивідуальній маніпуляції, як і колишня приналежність до стану.

Ознаки класу та статі тяжіли над можливостями особистого вибору. Якщо не в теоретичному аспекті, то, принаймні, в рамках системи практичних намірів і цілей клас і стать виглядали майже як природні ознаки, і завданням більшості особистостей, що самостверджуються, ставало вписатися у відведену нішу, демонструючи таку ж поведінку, яка була властива їй законним мешканцям.

Виходячи з аналізу філософії Баумана, саме це і відрізняє індивідуалізацію колишніх часів від форми, яку вона прийняла сьогодні, в час текучої модерніти, коли не тільки становище індивідів у суспільстві, а й самі місця, до яких вони можуть отримати доступ і які прагнуть зайняти, швидко трансформуються і навряд чи можуть надійно служити як мета чийогось життя. Ця нова нечіткість і крихкість цілей однаково впливають на всіх нас. Ми мало що можемо зробити, якщо взагалі щось можемо, намагаючись підстрахувати своє майбутнє старанним дотриманням нині прийнятих стандартів.

Втрата чітко визначеного місця у суспільстві стає нині досвідом, який може скільки завгодно разів повторюватися у житті кожної людини, тоді як лише деякі з можливих статусів виявляються досить надійними, щоб можна було говорити про тривале перебування в них.

XX століття було століттям виробництва матеріалів; вони проводилися з неухильно наростаючою швидкістю, обганяючи будь-які відомі потреби, не кажучи вже про ті, що гостро відчувалися. Надлишок матеріалів стимулював пошук цілей, яким вони могли б послужити; настав час, коли готові рішення стали пропонуватися для ще навіть не сформульованих проблем, які таким чином можна було б зняти з порядку денного. З іншого боку, кожна мета ставала дедалі більш розпливчастою і невизначеною, виявляючись найглибшим джерелом занепокоєнь.

Отже, на думку британського філософа, «проблема ідентичності», з якою людина змушена була стикатись впродовж всієї епохи модерніті, змінила свій вигляд і зміст. На початку це був різновид проблеми, який завжди стояв перед паломниками: «Як потрапити в те місце, куди я хочу?». Тепер же ця проблема більше схожа на питання, з яким щодня стикаються волоцюги без певного місця проживання та документів: «Куди мені йти? Куди приведе мене дорога, якою я йду?». «Завдання полягає тепер у виборі найменш ризикованого повороту на найближчому перехресті, у зміні напрямку до того, як місцевість попереду виявиться не прохідною, або зміниться схема доріг, або пункт призначення переміститься в інше місце, а то й просто втратить колишню привабливість» [2].

Іншими словами, проблема, що мучить людей наприкінці століття, полягає не стільки в тому, як знайти обрану ідентичність і змусити оточуючих визнати її, скільки в тому, яку ідентичність вибрати і як вчасно зробити інший вибір, якщо раніше обрана ідентичність втратить цінність або втратить її привабливі риси.

Проблема пошуку місця у жорстких рамках класу та його збереження більше не є головною причиною непокоєння людини. Тепер вона

переймається чи надійні ті межі, за які вона проникла важким трудом, чи їх скоро буде зруйновано?

Щоб змінити сьогоднішня відповідно до уявлення про бажане майбутнє, потрібен контроль над сьогоднішнім, а утримання контролю у своїх руках над сьогоднішнім – це саме те, чого людство в тогочасному типі суспільстві було позбавлене. Дедалі більше сумніви поглинають людину щодо віри у можливість змінити правила гри. Бауман припускає, що ризики та катастрофи, через які людство змушене страждати, має глибоке соціальне коріння й вражають кожного, однак сприймаються не як колективна проблема, а як індивідуальна, з якою можна боротись лише власноруч і яку можна подолати (якщо взагалі це можливо) власними зусиллями.

Своєю популярністю ідентичність, на думку Баумана, завдячує сучасному глобалізованому світу, де природне житло, сурогатом якого вона виступає, більше недоступне спільноті. Тепер ідентичність на думку філософа уявляється, як зручний притулок, що дає відчуття безпеки та впевненості, тому й привертає до себе таку увагу. Однак річ у тім, що для ба навіть видимої впевненості, за допомогою якої б ідентичність могла зіграти свою цілющу для людини роль, вона повинна створити хибне уявлення про свої витoki, ідентичність має заперечити, що насправді їй необхідна поява хоча б фантома того суспільства, на зміну якого вона прийшла. “Ідентичність пускає коріння на цвинтарі спільнот, але процвітає завдяки своїй обіцянці оживити мерців” [2].

Сучасна людина постійно займається побудовою своїх ідентичностей, витрачаючи багато часу та зусиль щодо їх демонтажу, перебудови та нового формування. На думку Баумана, замість розмови про ідентичності більш доречним і відповідним реальностям світу, що глобалізується, було б “дослідження ідентифікації, що ніколи не закінчується, завжди незавершеної, незакінченої, відкритої в майбутнє діяльності, в яку всі ми за необхідності або свідомо залучені” [2].

"Ідентифікація" в умовах рухливого і швидко мінливого світу є не стільки сучасним баченням проблеми цілісності та наступності особистості, скільки вказівкою на неможливість її вирішення в цих умовах. Процес ідентифікації, який не знайшов завершення будь-якої певної цілісної ідентичності, породжує явище, давно описане в рамках соціологічної теорії. Воно має безліч концептуалізацій. Це і різного роду концептуалізації драматургічної дії, і постмодерністські теорії стилів життя, споживання, символічного обміну та теорії відчуження в критичній теорії. Йдеться фактично вже не про особистісну визначеність, а про моделі репрезентації, що функціонують у суспільстві.

В результаті ми знову стикаємося з цілком певною інтерпретацією соціальної ідентичності, яка раніше широко присутня в соціології. Відповідно до цього розуміння, соціальна ідентичність – це такі аспекти індивідуальної "я-концепції", які походять з членства в різних групах і оформляються у зв'язку з ідентифікацією з такими соціальними категоріями як раса, гендер, релігія, професія, а також з іншими, які можуть і не виявлятися у зазначених соціальних контекстах. Але, як зауважує Бауман, саме ця групова перспектива розмивається в сучасних суспільствах, не дозволяючи людині "зацепитися" за щось зовнішнє, тверде, стійке, і повертає її до персоналістського завдання оформлення ідентичності, до усвідомлення того, що людина є те, що вона сама із себе зробила. Принцип або ідея "ідентифікації" з рухомими реаліями сучасного світу стає принципом, що породжує так само нестійку особистість. Солідарність, консенсус і навіть саме виживання інтерактивних систем та суспільства загалом стає проблематичним. Проблема не просто залишається невирішеною, вона загострюється і тому вимагає нового прочитання, нового дослідження та виявлення механізмів того, як у сучасних умовах може здійснюватися процес відтворення цілісності та наступності особистості.

Отже, розглядаючи проблеми ідентичності та глобалізації у роботах З.Баумана, можна побачити, що ідентичність – це призма, через яку

розглядають та вивчають сучасне життя, а глобалізація не стільки формує єдиний світ, скільки посилює його фрагментарність, а також є продуктом індивідуалізованого соціуму. Попри те, що ідентичність перестала бути особистою справою і тепер є продуктом суспільства, форма соціальності людини, як і форма суспільства, залежить від того, як ставиться і вирішується завдання «індивідуалізації». Також у своїх міркуваннях стосовно ідентичності і глобалізації Зігмунт Бауман приходить до висновку, що у глобалізованому світі, термін “ідентичність” є недоречним. Замість нього філософ пропонує використовувати термін “ідентифікація”, котра, на його думку, завжди відкрита новій діяльності, в яку людство через умови глобалізації, залучене й чий конфлікт не суперечать тенденціям глобалізації. “Ідентичність” же є продуктом поєднання імпульсів до глобалізації та індивідуалізації.

Розділ 2. Теорія “туристів” та “пілігримів”

2.1. Типи сучасної ідентичності.

У своїй філософії Бауман поділяє ідентичність на п'ять типів, кожен з яких має свої особливості, критерії тощо: пілігрим або паломник (the pilgrim), гульвіса або той, що прогулюється (the stroller), гравець (the player), волоцюга (the vagabond) й турист (the tourist).

Фігура пілігрима не є винаходом Модерну. Модерн надав їй нових обрисів і спрямованості. У філософії Баумана пілігрим завжди перебуває в русі. Для нього істина є всюди, а його справжнє місце завжди в деякому віддаленні в просторі та часі. Усюди, де б не був пілігрим, це не те місце, де йому належить бути або де він мріє бути.

Є пілігрими, що прямують до пустелі. Пустеля – місце для пілігрима, який шукає герметичний спосіб життя далеко від відволікаючих факторів міського життя, далеко від обов'язків і зобов'язань. Пустеля, на відміну від міста, котре пілігрим так поспішає покинути, є місцем самотворення, що неможливо, перебуваючи на місці у місті, що закликає особистість до певних шляхів (через зобов'язання сім'ї та полісу).

Пілігрим йде в пустелю не для того, щоб набути ідентичності, а для того, щоб її втратити, щоб стати богоподібним.

У такій країні, яку зазвичай називають сучасним суспільством, паломництво більше не є вибором, паломництво більше не є героїзмом чи святістю, це те, що людина робить за потребою, щоб не загубитися у пустелі.

Пустельний світ сучасності безглуздий, а побудова ідентичності є привнесенням сенсу – пілігрим і пустельний світ, яким він ходить, знаходять сенс разом. Обидва процеси повинні продовжуватися, тому що існує дистанція між метою (сміслом миру та майбутньою особистістю мандрівника) та теперішнім моментом (станцією ходіння та особистістю мандрівника).

Рисами побудови сучасної ідентичності є:

- незадоволеність сьогоденням, яке порівнюється з ідеальним майбутнім

- відстрочення задоволення задля того, щоб отримати ще більше задоволення в тому самому майбутньому
- визначення та вимір просування себе до своєї мети в часі

Час зазвичай сприймається як щось, через що людина просувається лінійним чином, і сучасні пілігрими зазвичай довіряють чітко визначеному майбутньому стану (хоч би яким фантастичним воно не було). Збереження на майбутнє було центральною стратегією орієнтованої на майбутнє побудови ідентичності.

Пілігрими були зацікавлені в міцності світу, в якому вони мандрували, світу, в якому можна розповісти про життя як про безперервну історію, що рухається до звершення.

Світ більше не гостинний для паломників. У філософії Баумана паломники програли битву, вигравши її: перетворивши суспільство на пустелю, а зрештою, на вітряне місце, де стерти сліди так само легко, як і залишити.

Незабаром з'ясувалося, що справжня проблема полягає не в тому, як створити ідентичність, а в тому, як її зберегти. В пустелі легко прокласти шлях, але важко змусити його закріпитися.

Ідентичність стосується як людей, так і речей. Зараз ми живемо у світі одноразових предметів, і в такому світі ідентичності можна приймати та викидати як зміну одягу.

Люди, що живуть в епоху Постмодерну – постмодерні споживачі – живуть грою, впродовж якої правила постійно змінюються. Робити кожну таку гру короткою та жити одним днем – це розумна стратегія. Жити короткою грою означає побоюватись довгострокових зобов'язань і не закладати майбутнє, не контролювати його. Іншими словами, жити в постійному сьогоденні.

Ядро стратегії Постмодернізму є уникнення фіксації, а не побудова ідентичності – більше немає стабільної роботи на все життя, на яку, як на гачок, можна було б повісити свою ідентичність, адже зараз настала епоха особистих відносин.

Результат такої стратегії життя – поділ часу на епізоди, а отримання задоволення – раціональність, на відміну, від його відкладання.

Ще одним типом сучасної ідентичності Бауман називає гульвісу або того, хто прогуляється. Гульвіса у своєму досвіді та повсякденні уособлює всі риси сучасного життя. “Йти на прогулянку, як хтось іде в театр, виявити себе серед незнайомих і бути незнайомцем по відношенню до них бачити в цих незнайомих "поверхні" так, щоб те, "що він бачить" вичерпувало те, "чим вони є" – і, насамперед, спостереження та знання мають бути епізодичними; психологічно прогулянка означає повторення людської реальності як послідовності епізодів, які є подіями без минулого, подіями, які не мають наслідків” [13].

Той, хто прогулюється практикує “начебто” [13] життя і робить вигляд, що йому цікаві життя інших людей. Його можна назвати карикатуристом пілігрима, бо там, де пілігрим робив щось зі всією серйозністю, гульвіса робить те саме, але з легкістю, ніби граючись. Гульвіса – це людина дозвілля, людина задоволення, а в постмодернізмі він займає роль грайливого споживача, адже прогулянка, що колись здійснювалась на межі реального життя, стала життям і про реальність вже немає сенсу говорити.

Спочатку слово "мол" означало алею для прогулянок. Тепер більшість молів – торгові центри, якими прогулюються під час походу по магазинам і ходять магазинами під час прогулянки. Торговці зрозуміли привабливість і спокусливу владу звичок гульвіс і приступили до втілення їх у життя. Торговельні центри зараз – це світи, що зроблені на замовлення по критеріям гульвіси. У цих світах кожен з них має можливість уявляти себе директором, головним, хоча насправді всі, хто прогулюються – об'єкти впливу. Цей вплив є необтяжливим і невидимим, але суттєвим. З його допомогою трюки, що використовуються для заманювання виглядають, як власне бажання гульвіси, тиск, як намір, а спокуса як прийняття рішень; у торгових центрах, у житті, де "роблять покупки, щоб прогулятися" і "прогулюються, щоб зробити покупки"

[13], залежність помилково приймається за свободу, а свобода тяжіє до залежності.

У світі Постмодерну той, хто прогулюється, – це грайливий споживач, якому не потрібно мати справу з реальністю. Торгові центри – це алея для прогулянки, де можна робити покупки під час цієї прогулянки. Тут люди вірять, що ухвалюють рішення, коли насправді ними маніпулюють дизайнери торгових центрів. Торгові центри є безпечними просторами, де можна уникнути небажаних осіб.

Наступним типом ідентичності Бауман виокремлює гравця. Якщо порівнювати його з гультвісою, який до Постмодерну більше нагадує сценариста, то гравець – актор.

У грі, насправді, немає необхідності і водночас немає випадковостей. Вона не є на 100% спланованою та продуманою, але в ній також немає нічого на 100% випадкового чи незмінного. Світ гри – піддатливий та гнучкий і головне, що має в ньому значення – це те, наскільки добре ти граєш. Однак у світі гри є місце долі (невдачі), коли карти можуть підтасовуватись чи вітер зіграє на чию-небудь користь. Такі невдачі не додають світові міцності, але позначають межі гри.

Сам світ у грі виступає гравцем, де успіх чи невдача – ходи в світі гри. У протистоянні між гравцем і світом немає ні закону, ні беззаконня, ні порядку, ні хаосу. Є лише ходи. Головний виклик полягає в тому, щоб випередити супротивника щонайменше на один хід, передбачивши його ходи. Реальність гравця сповнена ризику і обережності, інтуїції й аналізу.

У світі гри є послідовність ходів, а час у ньому складається з низки автономних ігор. Кожна гра має свої правила і той, хто не погоджується з ними не йде проти гри, а просто не бере в ній участь. Однак гра продовжується.

Головна мета гри – перемога і вона не залишає гравцю місця для таких почуттів, як співчуття чи навіть співробітництво. Кожна гра має свої логічні початок та кінець, і єдине, що хвилює гравця – те, що кожна гра повинна дійсно починатися з початку, з "чистого аркуша" [13]. Немає значення як були зіграні

минулі ігри, який у гравців є досвід, хто скільки виграв та програв. Однак настільки, наскільки гравцям важливий “справжній початок”, настільки для них важливий і кінець. Гра почалась – гра скінчилась. Вона немає впливу на наступну гру і жодним разом не може стояти в неї на заваді. Яким би не був результат однієї гри, він не має перекривати чи якимось впливати на інший результат. Тобто якщо в одній грі гравець виграв, а в іншій програв, то в гравця є один виграш і один програш.

Єдине негласне правило, що розповсюджується на гравців у кожній грі – це пам’ять того, що це лише гра. Тільки це дає впевненість в тому, що гра немає довготривалих наслідків і тільки це важливо пам’ятати, щоб досягти головної мети – перемоги. А оскільки гра є лише грою, то жодних співчуттів чи співпраць бути не може.

Гру можна порівняти з війною, але у війні-грі немає місця для інтелектуальних травм, образ та решти почуттів. Наприклад, якщо розглядати шлюб, як гру, то в ній гравець вимагає розуміння того, що шлюб – це гра і, коли ти вже програв її, то не треба ображатись. Треба прийняти невдачу, залишаючись друзями зі своїм супротивником. Такий підхід до ситуації звільняє від докорів сумління.

В епоху Постмодерну готовність грати зі щирістю дитини – ознака дорослості.

Сумною та покинутою постаттю в філософії Зігмунта Баумана є тип ідентичності під назвою волоцюга. Безконтрольний, який немає кінцевої точки свого маршруту і навіть маршруту як такого, волоцюга був відлюдником соціуму. Він був пугалом раннього Модерну, яке спонукало правителів і філософів намагатися впорядкувати життя волоцюг і видавати закони проти цього навіженства. волоцюга був нічийним, існуючи самим по собі і будучи самим по собі, був однією з передумов модерну.

Чимало правителів жадало підкорити волоцюг, керувати ними і відправити назад до парафій, до яких ті належали (хоча деякі волоцюги покинули їх саме через те, що перестали бути їх частиною).

Причина, через яку волоцюги були небажаним явищем, полягала в їх абсолютній свободі пересування. Вона давала їм можливість уникати кайданів минулого і локального контролю. До того ж волоцюга був непередбачуваним у своєму пересуванні. Якщо в пілігрима був пункт призначення, то в волоцюги його не було. Ніхто не знає, куди він рушить далі. Навіть сам волоцюга.

Місце, куди прибуває волоцюга, є лише зупинкою на його шляху, однак куди він піде далі – невідомо, чи залишиться він в цьому місці надовго – залежить від сторони, що його приймає, і від обнадійливих новин стосовно інших місць (рушійна сила волоцюги полягає в нездійснених мріях минулого та незвіданих сподіваннях майбутнього). Волоцюга вирішує, куди повернути, коли дістається перехрестя, читаючи написи дорожніх знаків. Ось чому паломник, що має пункт призначення, легко піддається управлінню, волоцюга ж для цього надто норавливий, надто ексцентричний.

Де б волоцюга не був – він чужий і ніколи не буде на своєму місці, ніколи не зможе стати рідним, а мрія бути своїм закінчиться гіркотою, звинуваченнями та розчарування. Тому волоцюга вважає, що краще не звикати до місця, до того ж його кличуть решта невідомих, непізнаних місць. Можливо, вони виявляться більш гостинними і будуть здатні запропонувати йому більше можливостей. Плекати свою “безміцевість” [13] – стратегія волоцюги, котра надає всім його діям авантюристичності, допомагає зберігати свободу вибору й утримуватись від спокус майбутнього.

Волоцюга раннього модерну блукав осілими місцями; він був волоцюгою, бо ніде не міг осісти, як це робили інші люди. Осілими були багато, волоцюгами – одиниці.

Постмодерн усе поміняв місцями. Постійно осілі жителі прагнуть знайти місця (місця на землі, місця в суспільстві та місця в житті), до яких вони належать, більше не існуючи або більше не даючи притулку; акуратні вулиці перетворюються на занепалі, заводи зникають разом з роботою, майстерність більше не знаходить покупців, знання перетворюється на невігластво, професійний досвід стає на заваді, налагоджені системи відносин

розвалюються. Тепер волоцюга стає волоцюгою не внаслідок огиди до осілого способу життя або труднощів, що з ним пов'язані, а внаслідок нестачі осілих місць. Тепер різниця полягає в тому, що люди, яких волоцюга зустрічає на своєму шляху, це інші волоцюги, вони є волоцюгами сьогодні, чи стануть ними завтра. Світ наздоганяє волоцюгу і наздоганяє стрімко. Світ наново пристосовується до його мірок.

“Волоцюги – відходи світу, що присвятили себе обслуговуванню туристів” [13]. Багато хто з волоцюг, можливо, вважав за краще б відправитися в інше місце або взагалі відмовитися від мандрівного способу життя, якби їх запитали, але їхньої думки ніхто не запитує. Якщо вони знаходяться в дорозі, то лише тому, що залишатися вдома у світі що створений за мірою туриста, сприймається як приниження та виснажлива праця, та й зрештою не виглядає реальною перспективою. Волоцюги знають, що не затримаються в одному місці надовго, як би їм цього не хотілося, бо де б вони не зупинилися, їм не слід розраховувати на привітну зустріч. Волоцюги вирушають у дорогу, тому що доступний їм місцевий світ виглядає нестерпно негостинним. Волоцюги – тому, що вони не мають іншого відповідного вибору. волоцюг можна назвати туристами мимоволі, хоча таке поняття саме по собі є суперечливим. І ось чому.

Як і волоцюга, турист колись мешкав на межах власне соціальної діяльності (якщо волоцюгу можна назвати маргінальною особистістю, то турист був маргінальною діяльністю), і тепер просувається до її центру (в обох сенсах). Як і волоцюга, турист постійно перебуває в русі. Як і волоцюга, турист – усюди, куди він прибуває, але ніде він не буває на місці. Проте є також відмінності між цими двома типами ідентичності. І вони суттєві.

По-перше, турист рухається навмисне. Його рухи, перш за все, мотивуються питанням "для чого?", і тільки потім "чому?". Мета туриста – новий досвід, бо турист – свідомий і систематичний шукач нового і різноманітного досвіду, оскільки радощі повсякденного досвіду стираються і приїдаються. Турист любить занурюватись у стан легкого лоскоту нервів,

авантюризму, але за умови, що він не буде постійним і від нього можна буде відмовитись, коли побажаєш. У світі туриста все, що трапляється сплановане, одомашнене, а неочікуваності та струси є частиною комплексу безпеки. Такий підхід дає можливість туристу бачити світ добрим, піддатливим до його бажань, але і сам світ, привабливо гнучкий, слухняний бажанням туриста, будується і перебудовується з однією метою: збуджувати, радувати і розважати. Світ туриста, створений виключно у взаємозв'язку з критеріями естетики, в той час, як світ волоцюги чинить супротив естетичному оформленню.

По-друге, на відміну від волоцюги, чий мандри – безвихідність, подорожі туриста – його вибір, бо у туриста є дім або ж він має бути.

Наявність дому – частина його комплексу безпеки: для захоплюючої та радісної подорожі, у туриста має бути своє особисте місце, домашнє, куди він може повернутись по закінченню пригоди або ж якщо та розчарує його. Дім для туриста – це те місце, де він може бути справжнім собою, де йому не треба носити броню, не треба щось доводити чи захищати. Такий безпечний острівець і змушує туриста шукати нові подорожі, але водночас, саме він робить їх такими веселими та безхмарними. Однак в такому нескінченному пошуку нових пригод і подорожей полягає проблема. Постійний рух та зміна місць – поведінка туриста, яка згодом стає способом життя, у результаті чого розуміння того, де знаходиться дім туриста стає розмитим. Хоча позиція “тут я гість і там мій дім” зберігає свою чіткість, але складнощі полягають в тому, щоб вказати, де саме знаходиться це “там”. Воно дедалі більше втрачає фізичні критерії, як дім. Тобто те, що турист має дім залишається постулатом, але дім не як вулиця, конкретні люди чи будинок.

“Джонатан Метью Шварц радить "відрізнити пошук туги по дому від ностальгічної туги"; остання, принаймні, уявна, орієнтована в минуле, у той час, як будинок у "ностальгії по дому", як правило, знаходиться "в майбутньому досконалому часі". Ностальгія по дому означає мрію про належність; наприклад, бути не просто всередині, а бути вдома. Але, оскільки загальновідомо, що стати сьогоденням – доля будь-якого майбутнього часу,

майбутній час у "сумі по дому" – виняток"[24]. Цінність дому для туриста, що сумує по ньому, полягає якраз в тому, щоб ця тенденція назавжди залишалась в майбутньому.

Така тенденція не може стати нинішнім часом без втрати свого шарму та чарівності. “Коли туризм стає способом життя, коли досвіди, отримані раніше, розпалюють апетит для подальших вражень, коли поріг чутливості з кожним разом неухильно зростає, а кожне нове потрясіння має стати нищівнішим, ніж попереднє – можливість мрії про будинок, навіть якщо вона будь-коли здійсниться, лякає, так само як і можливість, що вона ніколи не стане реальною” [24].

Ностальгія насправді не тільки сантименти туриста – більш суттєвим є побоювання бути пов'язаним з домом, з місцем, закритим для виходу. Дім зберігається на горизонті життя туриста як дивна суміш укриття та в'язниці. Туристу завжди потрібно багато простору, а дім – це не те місце, котре має стільки простору.

Туристи стають мандрівниками, для яких туга по дому перетворюється на мрію, навіть більш привабливу, ніж домашні зручності. Для них це ідеальна стратегія життя, якою б не були причини її виникнення. Туристи залишаються на місці, бо вони так хочуть, а рухаються далі, бо десь на горизонті замайоріли нові можливості. Вони рухаються, тому що весь вважають весь світ неймовірно цікавим і привабливим. Вони подорожують, бо хочуть. Свобода вибору – це все для туриста. Забрати її означає позбавити життя туриста тієї поетичності та привабливості.

У цьому світі турист, волоцюга, гравець і гульвіса, стають ключовими ідентичностями. Всі вони беруть свій початок до постмодерну, але кожен з них стає практикою мейнстриму.

2.2. Про взаємозв'язок волоцюги та туриста.

Як стверджує Бауман, те, що сьогодні називається “глобалізацією”, пов'язане з мріями туристів. Її наслідком – є перетворення безлічі інших людей

на волоцюг. Волоцюги – це мандрівники, яким відмовлено у праві стати туристами. Їм не дозволено ні залишатися вдома (жодне конкретне місце не гарантує сталості та закінчення небажаного руху), ні шукати найбільш слушного місця життя. У таких умовах, туристи мають зелене світло для свого життя та розвитку, а от волоцюги – червоне. Однак не існує туристів без волоцюги, і не можна дати свободу руху туристам, не пов'язавши ноги волоцюгам.

Волоцюга – це «альтер его» [24] туриста. Крім того, він найголовніший шанувальник туриста – тим більше, що він жодним чином не усвідомлює всіх незручностей життя туриста, бо про них не говорять. Якщо запитати у волоцюг, як би вони хотіли жити, якщо мали б вибір, то їх відповідь полягатиме в описі радощів життя туриста. Однак тільки тих радощів, які транслиують суспільству. волоцюги не мають їх альтернативи чи уявлення про власні радощі. Їх основне бажання – отримати дозвіл на життя туриста, життя, яким живуть інші. У світі постійного руху, туризм постає єдиною прийнятною і гуманною формою нескінченного руху.

Оскільки туристи і волоцюги – споживачі пізньосучасної або постсучасної епохи, вони постійно шукають нові відчуття, збирають нові враження. Взаємини зі світом і в туриста, і у волоцюги мають більше естетичний відтінок – для них світ, це ресурс нових почуттів, можливий новий досвід станів, які вони можуть прожити, а орієнтири в цьому світі – пережиті враження. Обидва типи ідентичності відчувають, смакують життя однаково. Така схожість дає можливість волоцюгам співпереживати тому образу туриста, що в них склався, і спонукає бажати життя туриста. Туристи ж навпаки прагнуть забути про цю схожість, але повністю викинути думку про це не можуть.

У сучасному світі й туриста, і волоцюгу перетворили на споживачів, але волоцюга – це споживач із вадами. У зв'язку з обмеженістю коштів, волоцюги не можуть дозволити собі витончений вибір, який вважається відмінною якістю споживача. Ця нестача робить їх становище у суспільстві ризикованим.

волоцюги порушують норми та підривають підвалини. Вони не приносять ту користь суспільству, яке потребує суспільство споживачів. А якщо волоцюги не приносять користі, то вони й небажані. Проте головний їх злочин – бажання бути такими ж, як туристи, при цьому не володіючи тими ресурсами, що є у туриста аби задовольнити власні примхи.

Водночас туристи ненавидять волоцюг. волоцюги для них – неприємне, небажане і навіть огидне явище, на підтримання життя якого суспільство витрачає чимало коштів. Однак така нелюбов має значно глибше коріння. У суспільстві, що постійно в русі, постійно в дорозі туризм і волоцюжництво – дві сторони однієї медалі. Волоцюга – альтер его туриста й між ними існує досить тонка межа, яку можна перетнути і не помітити.

Як і в будь-якому суспільстві, будь-якій групі серед туристів є свої відмінники. Вони завжди готові до подорожі, завжди впевнені у правильності обраного маршруту та завжди роблять те, що повинні. Однак їх більше від інших непокоїть думка, що такі мандри можуть призвести до того, що вони самі стануть волоцюгами. У волоцюг теж є подібна категорія особистостей – такі залишили будь-які сподівання стати такими ж або хоча б наблизитись до образу туриста. Між цими двома крайнощами значна частина тих, хто в ній знаходиться, не впевнені у своєму становищі сьогодні та ще менше впевнені в тому, що воно збережеться в них і завтра. Не існує таких гарантій, що турист не зможе стати волоцюгою.

Туриста трясє від одного погляду на волоцюгу. Не через те, ким є волоцюга, яку постать він собою являє, а тому що турист боїться стати таким же. Намагаючись прибрати волоцюг з очей, відправляючи їх у підпілля, висилання й ізоляцію, турист не намагається прибрати постать волоцюги зі світу – турист хоче позбутись носія свого головного страху. Для туриста життя без волоцюги – нездійсненна мрія, утопія. Тому чимало божевільних подій, що роблять туристи, виправдовуючись законом (репресії чи криміналізація бідності тощо), це намагання хоч трішечки втілити цю утопію у життя.

Однак проблема в тому, що як без чорного немає білого, так і без волоцюг життя туристів втратить більшу частину своєї привабливості, адже волоцюги – це наочний приклад того, що може статися, якщо хтось не дотягує до мірок туриста. Постійний біг, ризик і невизначеність вибору, який втрачає частину своєї привабливості, якщо не можна не обирати, а пригоди вже не так манять, коли все життя стає пригодою – не всі, але основні труднощі, які супроводжують туристів у їх жаданні свободи туристичного життя.

Очевидно, що життя туриста не таке вже й безхмарне. У туриста завжди є спокуса знайти інший шлях до щастя. Не туристичний. Інколи позбутись цієї спокуси вдається, але вона дуже швидко повертається. У цьому круговерті страждань волоцюга стає тим самим рятівним колом, котре додає життю туриста яскравих фарб, роблячи його стерпним, перетворюючи труднощі на дрібниці.

Отже, досліджуючи творчу спадщину З.Баумана, бачимо, що теорія “пілігримів” та “туристів” не обмежується тільки двома загаданими типами ідентичностей. Вона ще також складається з волоцюги, гравця і фланера. Кожна з цих форм має свої особливості прояву. Пілігрими, з яких все почалось, постійно рухаються, намагаючись уникати довготривалих зупинок і міських вулиць. Гульвіса – уособлює в собі грайливого споживача, якому не потрібно мати справу з реальністю; життя гравця складається з ігор, які обов’язково мають кінець і кожна з яких має починатись з чистого листа; волоцюги скитаються світом, бо не мають іншого вибору, бо світ їх не прийняв, а туристи безкінечно мандрують, щоб не стати волоцюгами. У цьому світі турист, волоцюга, гравець і гульвіса – ключові ідентичності.

ВИСНОВКИ

Досліджуючи поставлені у дипломній роботі завдання, можна побачити, що для Зігмунта Баумана ідентичність в Постмодерні вважається однією з актуальних проблем. Вона постійно змінюється, набуваючи нових значень. Коли виникають сумніви у своїй приналежності, суспільство згадує про неї. Людині доводиться розбиратись з панівною неясністю, звертаючись до своєї ідентичності.

Бауман зазначає, що більш доречним і відповідним реаліям світу, що глобалізується, виглядало б дослідження ідентифікації, яка ніколи не закінчується, завжди є незавершеною і відкритою майбутній діяльності, в яку всі ми чи свідомо, чи ні, залучені. Аналізуючи праці Баумана, бачимо, що пошук ідентичності є побічним ефектом і несподіваним продуктом, породженим поєднанням імпульсів до глобалізації та індивідуалізації, так само як і проблемами, що відгукуються у житті цим поєднанням. Пов'язані з ідентифікацією конфлікти ніколи не суперечать тенденціям до глобалізації і не стоять у них на шляху.

Британський філософ підкреслює, що базовою життєвою стратегією Модерну постає «паломництво». Світ в епоху Модерну лінійний, тож паломник цього періоду робить ставку на його стійкість. Тому і збереження ідентичності у світі, що нагадує пустелю — є головною проблемою Модерну. І навпаки – в умовах плинного, нестабільного Постмодерну суттю стратегії життя стає уникнення фіксації ідентичності. Стратегії, яких людина дотримується у постмодерному житті, З.Бауман називає паломником, гравцем, гульвісою, волоцюгою і туристом.

У філософії Баумана ми бачимо, що пілігрим завжди перебуває в русі. Для нього істина є всюди, а його справжнє місце завжди в деякому віддаленні в просторі та часі. Усюди, де б не був пілігрим, це не те місце, де йому належить бути або де він мріє бути. Є пілігрими, що прямують до пустелі. Пілігрими були зацікавлені в міцності світу, в якому вони мандрували. Однак, Бауман зазначає, що теперішній світ не гостинний для пілігримів.

Той, хто прогулюється, на думку філософа, практикує “начебто” життя і робить вигляд, що йому цікаві життя інших людей. Його можна назвати карикатуристом пілігрима, бо там, де пілігрим робив щось зі всією серйозністю, гульвіса робить те саме, але з легкістю, ніби граючись. Гульвіса – це людина дозвілля, людина задоволення, а в Постмодерні він займає роль грайливого споживача, адже прогулянка, що колись здійснювалась на межі “реального життя”, стала життям і про реальність вже немає сенсу говорити.

Про гравця З.Бауман зазначає, що у грі сам світ є гравцем, де і успіх і невдача – лише ходи в "світі як грі". У конфронтації між гравцем і світом немає ні закону, ні беззаконня, ні порядку, ні хаосу. Є лише ходи – більш менш розумні, сильні чи слабкі, глибокі чи хибні. Гравця хвилює те, що кожна гра повинна дійсно починатися з початку. Для З.Баумана, волоцюги – це відходи світу, що присвятили себе обслуговуванню туристів. Багато хто з волоцюг, можливо, вважав за краще б відправитися в інше місце або взагалі відмовитися від мандрівного життя, якби їх запитали, але їхні думки ніхто не запитує.

У філософії Баумана турист рухається навмисне. Його мета – новий досвід. Наявність дому для туриста – обов’язкова умова, щоб його подорожі приносили йому радість і залишались безхмарними. При цьому “дім” може бути лише образом, без прикріплення до якогось конкретного місця.

Про взаємозв’язок волоцюги і туриста британський філософ писав, що для туриста волоцюга – найгірший кошмар, а для волоцюги турист навпаки – це найбажаніша мета. У суспільстві, що постійно в русі, постійно в дорозі, туристи і волоцюги – два боки однієї медалі. Життя туриста не таке безтурботне і світле, як про це думають волоцюги та решта світу. Насправді, деякі туристи були б раді досягати щастя, не будучи туристами, зупинившись, не змінюючи постійно місця. Однак якщо вони так вчинять, то їх неодмінно чекатиме участь волоцюги. Існування волоцюги робить життя туриста стерпним, а більшість труднощів, яких турист хотів би уникнути, перестають бути труднощами тільки при одному погляді на волоцюгу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

1. Бауман З. Етика постмодерну / пер. з англійська Р. Зимовець, О. Юдін, Д. Король. Київ: Port-Royal, 2006. 329 с.
2. Бауман З. Жизнь во фрагментах: Эссе о постмодернистской морали. Лондон: Блэкуэлл, 1995. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nir.ru/socio/scipubl/sj/bauman.htm>
3. Бауман З. Индивидуализированное общество / Перевод с английского под редакцией В.Л. Иноземцева. – М.:«Логос», 2005. – 390 с.
4. Бауман З. Текучая модерність. Выклик часу. 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fly-uni.org/stati/zigmund-bauman-tekuchaya-modernost/>.
5. Бауман З. Текучая современность. – Санкт-Петербург: Питер, 2008. – 240 с.
6. Пасисниченко А. Конструктивистская концептуализация социальных идентичностей: теоретический вклад З. Баумана. 2014. С. 53–57. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/106176/1/53-57.pdf>
7. Пасісниченко, А. В. В пошуках теорії ідентичності: від есенціалізму до дискурсивного конструктивізму і далі / А. В. Пасісниченко // Соціологія у (пост)сучасності: зб. тез доповідей X Міжнар. наук. конф. студентів та аспірантів. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – С. 143–145.
8. Пасісниченко, А. В. Формування європейської ідентичності: між культурним есенціалізмом та соціальним конструктивізмом / А. В. Пасісниченко // Вісн. ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Соціологічні дослідження сучасно- Проблемы идентичности го суспільства: методологія, теорія, методи». – Харків, 2012. – Вип. 29. – С. 38–44.
9. Хёсле В. Кризис индивидуальной и коллективной идентичности // Вопросы философии. – 1994. – № 10. – С.112-123. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kph.npu.edu.ua!/e-book/clasik/data/vopros/65.html>

10. Черних Г.А. Бауман, Зигмунт // Велика українська енциклопедія. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/БауманЗигмунт> (дата звернення: 3.06.2022).
11. Annals of Tourism Research, EMERGENCE OF MOUNTAIN-BASED ADVENTURE TOURISM Vol. 30, No. 3, pp. 625–643, 2003.
12. Bauman, Z. A postmodern grid of the worldmap? Interview with Zygmunt Bauman / Z. Bauman, M. Yakimova // Eurozine. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eurozine.com/articles/2002-11-08-bauman-en.html>. – P. 1–7.
13. Bauman Z. Globalization: The Human Consequences. USA : Columbia University Press, 1998. 160 p.
14. Bauman, Z. Identity in Globalizing World / Z. Bauman // Identity in Question / eds. A. Elliott, P. du Gay. – Thousand Oaks, 2009. – P. 1–12.
15. Bauman, Z. Identity in Globalizing World / Z. Bauman // Identity, Culture and Globalization / eds. Eli zer Ben Rafael, Yitzak Sternberg. – Boston, 2002. – P. 471–482.
16. Bauman, Z. Intimations of Postmodernity / Z. Bauman. – London, 1992.
17. Bauman, Z. Liquid Modernity / Z. Bauman. – Cambridge, 2000.
18. Bauman, Z. Migration and Identities in the Globalized World / Z. Bauman // Philosophy
19. Bauman Z. Tourists and vagabonds: heroes and victims of postmodernity. Political sciences series. 1996. No. 30. P. 8–16. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/26687/ssoar-1996-baumann-tourists_and_vagabonds.pdf
20. Brubaker, R. Beyond Identity / R. Brubaker, F. Cooper // Theory and Society. – 2000. – Vol. 29, № 1. – P. 1– 47.
21. de Freitas Martins R. F. THE IMPORTANCE OF BAUMAN'S THEORY "TOURISTS AND PILGRIMS," FOR EDITORIAL DESIGN: AN ANALOGY TO GENERATE CONCEPTS. 3rd INT. CONF. ON INTEGRATION OF DESIGN, ENGINEERING & MANAGEMENT FOR INNOVATION. 2013. No.

- [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
[https://www.researchgate.net/publication/282359671 THE IMPORTANCE OF
BAUMAN'S THEORY TOURISTS AND PILGRIMS FOR EDITORIAL D
ESIGN AN ANALOGY TO GENERATE CONCEPTS.](https://www.researchgate.net/publication/282359671_THE_IMPORTANCE_OF_BAUMAN'S_THEORY_TOURISTS_AND_PILGRIMS_FOR_EDITORIAL_D
ESIGN_AN_ANALOGY_TO_GENERATE_CONCEPTS)
22. Identity in Question / A. Elliott, P. du Gay (eds.). – Thousand Oaks, 2009.
23. Jacobsen, M. Editor's Introduction: Being a Sociologist / M. H. Jacobsen, K. Tester // Polish Sociological Review (Special Issue: Celebrating Zygmunt Bauman). – 2006. – Vol. 3, № 155. – P. 263–266.
24. Paul Beedie, Simon Hudson. EMERGENCE OF MOUNTAIN-BASED ADVENTURE TOURISM. Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 3, pp. 625–643, 2003
25. Richard Hughes Gibson. From Pilgrim to Tourist to...? Identifying the newest inhabitants of “liquid modernity.”. The Hedgehog Review – Critical Reflections on Contemporary Culture. 2021. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://hedgehogreview.com/web-features/thr/posts/from-pilgrim-to-tourist-to>.
26. Rob Dreher. Pilgrims Vs. Tourists. THE AMERICAN CONSERVATIVE. 2016. [Электронный ресурс]. – Режим доступа:
<https://www.theamericanconservative.com/dreher/pilgrims-vs-tourists-zygmunt-bauman/>.
27. Sassatelli, M. European Identity between Flows and Places: Insights from Emerging European Landscape Policies / M. Sassatelli // Sociology. – 2010. – №44. – P. 67– 83.